

O tem filozofu se zares veliko in stalno govori, in to že vse od antičnega časa dalje, vendar je veliko vprašanje, koliko običajni človek sploh ve o njem in kaj je pravzaprav o njem resnično. Ta spis je povzet po več prispevkih s spleta (ni povsem moj originalni izdelek), je skrajšani in prirejani za navadno lahko branje. Anekdota o njem kar mrgoli. Tekst vsake anekdote pa je treba vzeti z rezervo. O kakšni anekdoti je tudi več različic. Morda kakšno novo anekdoto o njem najdete na spletu tudi vi. Jaz ga omenjam v moji knjižici Ukvarjanje s senco (gl. tam), vendar pa zdaj o njem več vem kot prej, na primer v gimnaziji.

Diogen **iz Sinopa**

Kot starogrški filozof je bil eden od začetnikov cinizma. Zato mu rečejo tudi Diogen cinik. Javno se je posmehoval vsemu, kar mu je padlo v glavo in mu ni bilo všeč, še celo Aleksandru Velikemu in – je preživel, in to celo kot zmagovalec v njunem medsebojnem besednem srečanju.

Diogen (Diogenes; Sinop, Jonska grška kolonija, severna obala Turčije, ok. 412 – Korint, 323 pr. n. št.), cinik in asket, ki je dočakal blizu 90 let.

Diogen v svojem priljubljenem prebivališču – v sodu in v družbi psov, v rokah drži oljno svetilko, o kateri teče posebna zgodba (gl. dalje).

Diogenov kip v Sinopu.

Bil je Platonov (427–347 pr. n. št.) umski tekmeč, njegov zoporni oponent in menda edini neposredno sprejeti učenec filozofa-cinika Antistena (445–365 pr. n. št.) v Atenah. Diogen je seveda poučeval svoj način ali stil cinizma z osebnim zgledom. Kot osebnost ga je upodobilo zelo veliko število slikarjev, kiparjev in literatov iz vseh zgodovinskih obdobij, o njem govori veliko anekdot, po njem se imenuje tudi Diogenov sindrom (vedenjska motnja večinoma starejših ljudi in se kaže v zavračanju samega sebe, želje po samoti in slabih higienskih navadah).

Bil je skrajno kontroverzna osebnost. Izgnan iz rojstnega mesta zaradi sodelovanja pri uničenju denarja se je preselil v Atene. Tam se je razglaševal za svetovljana. Postal je učenec cinika Antistena in je iz prikazane skrajne revščine naredil vrlino. Z marsičem se ni strinjal in veliko se je prerekal. Želel je vedno imeti zadnjo besedo. In jo je tudi imel. Za preživetje je beračil, spal pa v sodu.

Postal je razvpit, in to zaradi provokativnega obnašanja in raznih filozofskih poskusov v družbi, kot na primer iskanje poštenega človeka podnevi z lučjo v roki, uriniranje po ljudeh, ki se z njim niso strinjali, in celo masturbiranje v javnosti. Pogosto se je prerekal s Platonom, ugovarjal je njegovi predstavitvi Sokratovih nauk. Potem, ko so ga zajeli pirati in prodali v suženjstvo, se je do konca življenja ustalil v Korintu, kjer se je srečal z velikim vojskovodjem Aleksandrom Velikim. Oba sta udeležena v eni najbolj znanih anekdot iz antičnega sveta.

Njegovo življenje je bila ena sama neutrudna borba za zavrnitev družbenih vrednot in institucij, kar je videl kot pokvarjeno družbo. Noben od njegovih številnih zapisov se ni ohranil, podatki o njegovem življenju pa so se ohranili le v obliki anekdot.

O njegovem zgodnjem življenju ni ničesar znanega. Samo to, da je bil njegov oče bankir. Verjetno mu je pomagal pri bančništvu. Oba sta bila potem udeležena v škandalu s ponarejanjem ali uničevanjem denarja. Zato so Diogena izgnali iz mesta. To potrjujejo tudi izkopanine arheologov, ki so na določenem kraju takratnega mesta našli večje število namerno poškodovanih kovancev. Razlogi za poškodovanje denarja niso jasni, zelo verjetno pa so bili politični.

Odšel je v Atene in si kot življenjski cilj zadal nasprotovanje z že uveljavljenimi in ustaljenimi življenjskimi navadami in vrednotami. Po njem zlo povzročajo uveljavljene človeške navade, običaji in zakoni.

Pritegnili so ga asketski nauki začetnika cinizma Antistena, Sokratovega učenca, ki je bil tudi prisoten ob njegovi smrti. Diogen je postal Antistenov učenec in privrženec kljub brutalnosti, s katero ga je ta sprva sprejel. Diogen je kmalu zasenčil svojega učitelja, tako po ugledu kot tudi po kakovosti prikazovanja svojega asketskega življenja. Svoje izogibanje telesnim užitkom je imel za opozorilo obnašanju Atenčanov. Tak odnos je izviral v velikem preziranju vsega, kar se mu je zdelo neumno, potvorjeno, prazno in vzvišeno, kar so vse lastnosti, prisotne v velikem delu človeškega obnašanja.

Diogen z oljno svetilko podnevi zavzeto išče poštenega človeka.

Zoperstavil se je vremenskim nevšečnostim z življenjem oziroma prebivanjem v sodu. Jestni na trgu je bilo proti navadam Atenčanov, toda on je to počel. Na grajanje meščanov je odgovarjal, da na trgu običajno postane lačen. Najbolj škandalozno njegovo početje pa je bilo masturbiranje na tržnici, glede česar je odvrnil, da bi si želel potešiti tudi lakoto na enak način, le z drgnjenjem ob prazen trebuh. Večkrat je podnevi tudi hodil po mestu z oljno svetilko. Na vprašanje meščanov o svojem početju je vedno odgovoril, da išče poštenega človeka, najde pa vedno le malopridneže in podleže.

Na neki poti so Diogena zajeli pirati in ga prodali v suženjstvo nekemu Korinčanu. Na vprašanje o trgovanju ljudi je odgovoril, da si želi biti prodan človeku, ki potrebuje gospodarja. Potem je poučeval sinova tega Korinčana, preostanek življenja preživel v Korintu, posvetil pa ga je pridigam oziroma predavanjem ljudem o smislu krepostnega samonadzora in asketskega obnašanja v življenju.

Čeprav večina zgodb opisuje njegovo življenje v sodu na atenski tržnici, pa jih nekaj tudi opisuje njegovo življenje v sodu blizu korintske gimnazije.

Slavno srečanje Aleksandra Velikega in Diogena v Korintu, ki je prikazano na številnih slikah v najrazličnejših variantah. Morda gre celo za najštevilčnejšo kolekcijo slik na eno in isto temo.

Srečanje med Aleksandrom Velikim in Diogenom je ena najbolj znanih anekdot iz zgodovine filozofije ali sploh iz zgodovine človeštva. Pripoveduje o Diogenovem neupoštevanju časti, bogastva in spoštovanja. Napisano je veliko različic tega srečanja. Po legendi je Aleksander Veliki obiskal grškega filozofa Diogena. Aleksander je prišel prijazno k njemu in mu je želel izpolniti katerokoli željo. Diogenov odgovor pa je bil: »Umakni se z moje svetlobe.«

Opisana je tudi daljša različica zgodbe. Veliko državnikov in filozofov je obiskalo Aleksandra in mu čestitalo za njegove številne vojaške uspehe. Pričakoval je tudi Diogena, ki je takrat živel v Korintu. Toda napletlo se je drugače. Ker se filozof ni niti malo zmenil za Aleksandra in je še naprej užival lagodje v prijetnem Korintu, ga je šel tja Aleksander obiskat osebno. Našel ga je ravno ležati na soncu. Diogen se je nekoliko dvignil, ko je opazil, da proti njemu prihaja večje število ljudi. Pogled pa je usmeril proti Aleksandru. Ko ga je vladar ogovoril s pozdravom in ga vprašal, če si česarkoli želi, je filozof odgovoril z »Da, umakni se mi izpred sonca.« Aleksander je bil tako šokiran zaradi tega odgovora, občudoval pa je ošabnost in veličino tega moža, ki nanj gleda z zaničevanjem, da je svojim pripadnikom, ko so se smejali in gestikulirali proti filozofu, dejal: »Ampak, resnično, če ne bi bil Aleksander, bi si želel biti Diogen.«

V različici tretje anekdote se oba predstavita takole: »Jaz sem Aleksander, Velik kralj« in: »Jaz sem Diogen, pes.« In tako dalje.

Diogenove izjave so znane le posredno. Noben od Diogenovih zapisov se ni ohranil. Po antičnih zapiskih naj bi napisal preko deset knjig, izdal svoja pisma in sedem tragedij. Vse, kar vemo o Diogenu, izvira iz antičnih anekdot o njegovem življenju in njemu pripisanih izjav iz večjega števila antičnih virov. Nobeden od teh virov ni povsem verodostojen in nujno ne prikazuje njegovega dejanskega življenja.

Ne vemo, ali je Diogen vzel golo preživetje za vrlino iz potrebe ali je sam izbral takšno življenje revščine in brezdomstva. V vsakem primeru Diogenov primer govori v prid koristnosti asketskega življenja. S tem je pomagal dokazati, da sreča nima nobene povezave s človekovimi materialnimi okoliščinami.

Diogen je menil, da je ves nenaravni napredek družbe nezdržljiv s srečo. Čeprav se je že Sokrat označil za pripadajočega se svetu, ne le mestu, velja Diogen za prvega znanega človeka, ki je zase uporabil besedo *svetovljan*. Na vprašanje, kdo je in od kod prihaja, je odgovoril: »Jaz sem državljan sveta (kozmpolit, svetovljan, pripadajoč svetu)«.

Bil je nekak samooklicani javni kritik. Njegov cilj je bil, da je opozoril antične Grke, da njihova civilizacija nazaduje. Z zgledom je pokazal oz. učil, da modrost in sreča pripadata ljudem, ki so neodvisni od družbe. Preziral je družinske in politične družbene organiziranosti in tudi lastninske pravice in ugled. Najbolj šokanten del njegove filozofije je bilo zavračanje idej normalnosti in človeške dostojnosti. Ekshibicionist in filozof Diogen je po antičnih virih jedel na tržnici, uriniral po ljudeh, ki so ga užalili, opravljal veliko potrebo v gledališču, masturbiral v javnosti in proti ljudem kazal s sredincem. Simpatizerji so ga imeli za predanega razumu in za primer poštenosti, nasprotniki pa so ga označili za odvratnega berača, vedenjsko motenega in žaljivega godrnjača.

Številne anekdote govorijo o Diogenovem obnašanju, ki je sicer značilno za pse, in njegovem čaščenju pasjih vrlin. Ni znano, če je bil Diogen kdaj razžaljen z oznako »pasji« in je nato naredil iz tega vrlino, ali je sam od sebe prevzel temo o psih. Diogen je menil, da ljudje živijo nenaravno in hinavsko, zato bi jim koristilo preučevanje življenja psov. Poleg opravljanja naravnih telesnih funkcij v javnosti brez zadržkov psi pojedó karkoli in se ne ozirajo preveč na prostor za spanje. Psi živijo za sedanjost brez bojzani in ne potrebujejo praznosti abstraktne filozofije. Poleg omenjenih vrlin za pse velja, da instinktivno prepoznajo, kdo je njihov prijatelj in kdo sovražnik. Za razliko od ljudi, ki bodisi preslepijo druge ali so sami preslepljeni, psi vselej lajajo resnično, ne lažno. Diogen: »Psi grizejo svoje sovražnice, jaz pa grizem moje prijatelje, da bi jih rešil psov.«

Tako v antičnih, kot tudi v modernih časih, je Diogenova osebnost močno privlačila slikarje in kiparje. Njegovi antični doprsni kipi na primer stojijo v muzejih v Vatikanu in Louvru. Pogovor med Diogenom in Aleksandrom je ovekovečen celo na nekem najdenem (izkopanim) antičnem marmornem reliefu. Številni slikarji so njun kratek pogovor tudi naslikali, in to v najrazličnejših variantah.

Diogen je omenjen v veliko literarnih delih. Med umetniki ima tudi številne posnemalce od antike dalje, itn. Vsega tega in podobnega o njem je ogromno. Brskajte po spletu, morda odkrijete kakšno novo anekdoto ali sliko o njem.

Še ena od številnih upodobitev srečanja dveh velikih – vladarja in filozofa.

Kranj – Zlato Polje, 7. januarja 2019

Relata refero

Kako daleč si, ocean? To ve vesolje.

Kako blizu si, ocean? To ve človek.

Kdo si, ocean? To ve duša.

Literatura: Splet (s slikami)